

Zijdefabrikant De Coutere keek op geen cent om zijn woning te verfraaien, hier met reliëfs van Geo Verbanck. © Griet Hendrickx

NAUWELIJKS drie generaties terug. Aan het begin van de twintigste eeuw laat een succesvolle zijdefabrikant het breed hangen bij de inrichting van zijn huis annex fabriek in de Tolpoortstraat te Deinze. Onbescheiden etaleert de heer De Coutere-Plas zijn welstand, waarbij hij zijn nieuwe woonst bovendien een persoonlijke toets meegeeft. Zijn passie voor de zijde-industrie spreekt vandaag nog tot de bezoeker via details in glasramen, beeldhouwwerk, de mozaïekvloer in de hal waarop cocons, rupsen, moerbeibomen, een weefgetouw en ander alaa van de zijdenijverheid terug te vinden zijn.

Zeg me waar je woont, en ik zeg je wie je bent luidt de ondertitel bij het thema *Wonen op deze Open Monumentendag*. Dat is geen uitspraak van een helderziende. Een huis is als een open boek. Het zegt niet enkel veel over het leven van de bewoner in kwestie, maar doet ook de samenleving van dat moment oplichten. Einde negentiende, begin twintigste eeuw: de kloof tussen arm en rijk is duidelijk in het straatbeeld te merken. In de stad prijken patriciërs woningen en herenhuizen naast bescheidenere bediendenwoningen en nog soberdere arbeidershuisjes.

Hele reeksen goedkope één- of tweekamerwoningen worden opgericht op terreinen in de buurt van de fabriek, vaak in één ruk opgetrokken en met dunne tussenmuren om kosten te besparen. Nog el-

lenderiger echter was het wonen in zogeheten beluiken. Op onbebouwde restgronden in de stad werden, meestal op een erg beperkte oppervlakte, zoveel mogelijk huisjes gebouwd die slechts één kamertje op elk van de twee bouwlagen telden. Sanitair was gereduceerd tot enkele gemeenschappelijke latrines boven een beerput.

Lopen we De Couteres riante woning voorbij en de Tolpoortstraat uit, dan vinden we zo'n voorbeeld van arbeiderswoningen zodra we even verderop de smalle Meulensstraat induiken. Pittoresk zijn de witte arbeidershuisjes uit 1852 wel die we hier aantreffen, aanpalend aan de textielabriek waar de toenmalige bewoners waren tewerkgesteld. Maar hun levensstijl was be-

gers galmen via de enkel beglazen ramen van één van de huisjes door het straatje. Bij minder guur weer wed ik dat de bewoners een stoel naar buiten schuiven en elkaars gezelschap zoeken. Vandaag echter vangen we alleen even een glimp op van een bejaarde man die bij zijn buur - de deur staat wagenwijd open - een praatje komt slaan.

Is het toeval dat net hier het klooster van de zusters van Vincentius a Paulo is gevestigd? Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw sticht pastoor Constantinus Janson de congregatie, geraakt als hij is door de armoede van vele inwoners van Deinze in dit pre-industriële tijdperk. Helemaal in de traditie van zijn familie - grootvader, vader en broer waren 'heelmee-

ster' en bekommerden zich belangeloos om behoeftige zieken, ziet Janson voor zijn nieuwe congregatie een rol weggelegd in de ziekenzorg. Dankzij de gift van een rijke weldoener kan de pastoor "een klein woonhuis van negen roeden en zeventig ellen groot, gelegen op de hoek van de Meulen- en Kattestraat" laten bouwen en als hospitaal inrichten ten behoeve van "zieke arme mensen en talrijke oudjes die hij bedelend op straat ontmoette".

Al gauw verrijst in de buurt van het ziekenhuis ook een school. Geen eliteschool, maar een spin- en kantschool waar arme kinderen een stiel kunnen leren en tegelijk een klein loon verdienen. Ook wezen worden opgenomen, en dat leidt dan weer tot de oprichting van een internaat. De stichting te Deinze is uitermate succesvol. Hoe meer bijhuizen ontstaan, hoe meer intredes worden geteld. Tot de kentering komt in het midden van vorige eeuw. De laatste nieuwe intrede dateert van 1965. Samen met hun gebouwen zijn de overgebleven kloosterlingen stille getuigen van twee eeuwen roemrijke geschiedenis.

De cultuurdienst van de stad Deinze zet voor de zesde keer zijn schouders onder het project van Open Monumentendag. De Leiestad is met haar plattelandsdeelgemeenten groot genoeg om keer op keer met toeristische toppers te kunnen uitpakken, tegelijk voldoende klein en charmant om de verschillende actoren van het maatschappelijk leven bij het project te betrekken.

Dat gaat van vrijwilligers van Monumenten- en Landschapszorg die al in november voor het eerst samenkwamen om te brainstormen over het nieuwe thema, over scholieren en leerkrachten van het Koninklijk Atheneum Erasmus en van de Stedelijke academie voor Schoone Kunsten die voor de concrete uitwerking worden ingezet, tot de zusters van Vincentius en de eigenaars van de huizen die dit jaar tentoon worden gesteld.

"Overall heerst groot enthousiasme", verzekert ons onze gids van de Dienst Cultuur. "Dat geldt niet in het minst voor de school. Het is in-

Huizen, stille getuigen van een samenleving uit het verleden

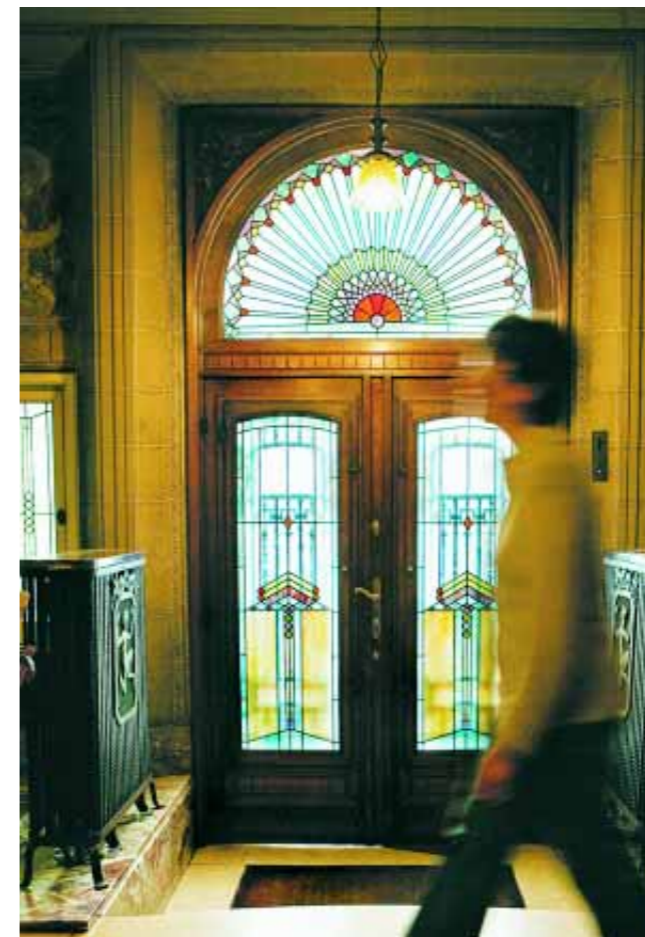
Op het eerste gezicht een doodgewone straat met doodgewone huizen. Toch verbergt menige gevel onvermoede pareltjes van geschiedenis en cultuur. Reken maar dat de negentiende editie van de Open Monumentendag, op zondag 9 september, met het thema *Wonen voor een allerboeiendst programma zorgt*. *Kerk+Leven* trok naar Deinze. Het kleine stadje aan de Leie blijkt heuse toppers in petto te hebben.

Lieve Wouters

Je huis, je leven

tussen traditie dat de leerlingen van het vijfde en zesde jaar Toerisme en Wetenschap de rondleidingen verzorgen. Zodra het schooljaar van start gaat, nemen ze hun voorbereiding van vorig schooljaar opnieuw ter hand en beginnen ze te repeteren. Het enthousiasme is zo groot, dat zelfs afgestudeerde leerlingen zich blijven aanmelden. Hen hebben we dit jaar de rondleiding in enkele vertrekken van het klooster toevertrouwd.

Tot hun eigen verbazing stellen de organisatoren vast dat ze echte

Wonen in een historisch pand, hoe doe je dat? © Griet Hendrickx

toppers te bieden hebben. "Naast de patriciërs woningen in de Tolpoortstraat vormt de congregatie van de zusters van Sint-Vincentius de tweede rode draad door ons verhaal", klinkt het. "Zij hebben onmiskenbaar een stempel gedrukt op het bouwkundige erfgoed, zowel in Deinze als in deelgemeente Bachte.

Bedrijvig als ze waren, hebben ze scholen, hospitalen, bejaardentehuizen en instellingen voor gehandicapten opgericht en nagelaten. In het klooster kan men straks de kerk bezoeken, de keuken en de spreekkamer, die een goed beeld geven van het wonen in gemeenschap."

Huizen kijken

Huizen kijken is tegenwoordig een geliefde bezigheid van velen, al neigt het soms naar voyeurisme. Op Open Monumentendag mag het allemaal en wel onder de noemer 'cultuur'. Lokale comités overal te lande zetten zich in om het erfgoed te bewaren en voor het grote publiek toegankelijk te maken.

Dit jaar werkten ze een uiterst boeiend programma uit onder het motto *Toon me hoe je woont, en ik zeg wie je bent*. Meer informatie over de honderden monumenten en nog meer activiteiten in de vijf Vlaamse provincies is te vinden op de website www.openmonumenten.be of telefonisch via 03/212.29.55, het nummer van het Coördinatiecentrum in het Erfgoedhuis Den Wolsack, Oude Beurs 27, 2000 Antwerpen. De brochure waarin per provincie het hele aanbod aangeprezen wordt, is gratis te verkrijgen in alle VVV-kantoren en bibliotheken.

Kan het aanbod van de stad Deinze u bekoren? Op het centraal info- en vertrekpunt Museum Fonds De Smet (Tolpoortstraat 79) kunt u straks op 9 september vrij starten tussen 10 en 17 uur. Iedere bezoeker ontvangt een brochure met daarin onder meer de routebeschrijving, tekst over en foto's van de monumenten en de dorpsgezichten. Gidsbeurten zijn er tot 18 uur. Let op, het klooster is slechts vanaf 14 uur te bezoeken.

Een bewegwijzerde fietsroute van zo'n elf kilometer werd speciaal uitgewerkt en is wellicht de meest aangewezen formule, als u zich wilt laten verleiden door de kronkelende Leie. Huurfietsen zijn aan het vertrekpunt voorzien. Maar ook te voet of met de wagen is het parcours - of althans een deel ervan - doenbaar. Met vragen kunt u terecht op de stedelijke cultuurdienst, telefoon 09/381.95.12 of via e-mail cultuur@deinze.be.

In Deinze kijkt het klooster van de zusters van Vincentius uit op arbeiderswoningen naast een oude textielabriek. © Griet Hendrickx

De rondleidingen - er zijn wandel-, fiets- en autoroutes voorzien - brengen het thema *Wonen* representatief in beeld. Arm wordt tegenover platteland, collectief wonen tegenover individueel. In Bachte verichten de leerlingen Wetenschap overigens grondboringen aan de hand waarvan ze de vorming van het landschap toelichten. En wie zegt straks 'neen' tegen een wandeling langs de onvergelykbare Leie-oever en een frisse pint in de al evenveel geschiedenis ademende taverne d'Oude Leie?

Met onze gids bellen we aan bij het De Coutere-huis in de Tolpoortstraat 43. Vandaag woont daar de familie De Caluwé-Van de Putte. Geen zijdefabrikant meer, wel een gynaecologengeslacht. Geert en Micheline ontvangen ons allerharteljikst en wijzen als volleerde gidsen alle betekenisvolle details aan die zich in de hal en voorkamers bevinden. Het begint al met de gevel zelf waarin zijdevlinders en -cocons werden verwerkt. In de hal werd in de vloer in mozaïek een weefgetouw ingelegd. Dezelfde motieven komterug op de muren in art-decostijl. Het licht wordt gefilterd door het glas-in-lood, vooral door de kleurrijke waaijer boven de deur (zie foto hiernaast).

Het privégedeelte van de huidige woonst is moderner en doet vanzelfsprekend niet mee met Open Monumentendag. Die beperkt zich tot de hal, een weelderige 'ronde kamer' waarin onze mijnheer De Coutere destijds het *school volk* ontving en die versierd is met florale motieven, Toscaanse zuilen en een prachtige kachel met opnieuw een coconmotief, een rookkamer die vandaag dienst doet als consultatiekamer en ten slotte de fabriek zelf, vandaag een garage. Hier trekken enkele opschriften daterend

van de Duitse bezetting de aandacht.

Wonen in een historisch pand, hoe ga je daarmee om? „Mijn vader kocht het huis in 1949”, vertelt Geert De Caluwé. „We waren met acht kinderen en dus zocht vader een grotere woning. Het huis stond toen al enkele jaren leeg, sinds de dood van de vorige eigenaar. Diens weverij was failliet gegaan en zijn dochter, enige erfgename, verkocht het eigendom voor een aanvaardbare prijs. Ik was zeven toen we hierheen verhuisden, maar ik kan me niet herinneren dat ik onder de indruk was van de pracht en praal van de vooraan gelegen vertrekken. We stonden daar weinig bij stil.”

„Onze fietsen werden dagelijks over de trap door de hal en gang gesehesen, tot aan de binnenkoer. Het is een regelrecht wonder dat de kostbare vloer daar niet onder geleden heeft. Bij spelletjes of bruuske bewegingen sneuvelde wel eens een raampje in de deuren, maar het kostbare glas-in-lood bleef gelukkig gespaard. Mettertijd groeide wel het besef van de historische waarde van het gebouw, maar het is pas naar aanleiding van Open Monumentendag dat we echt op zoek zijn gegaan naar meer informatie over de vorige eigenaar, over de betekenis van alle motieven die hier werden ingewerkt en over de kunstenaars die het interieur indertijd realiseerden.”

Wonen... rijk en arm, vroeger en nu. Er valt natuurlijk nog veel meer over te zeggen en er is intussen zoveel veranderd. De verhoogde algemene welstand verdreef de vraeloepende tegenstelling tussen heren enerzijds, boeren en arbeiders anderzijds. Sociale woningbouw voegde een heel nieuw aspect toe aan dit thema. Maar Tolpoortstraat 43 en Meulen- en Kattestraat houden de geschiedenis levend.